

Artikkelen er publisert under modellen grønn åpen tilgang (green open access). Det betyr at utgiver tillater forfatter å arkivere sin artikkel i åpne institusjonelle arkiv (egenarkivering) eller på eget eller arbeidsgivers nettsted, i den versjon og det format som ble godkjent av tidsskriftets redaksjon (akseptert versjon/tekstversjonen).

Sitering av artikkelen i APA (6th):

Holmboe, Morten (2010). Prester, taushetsplikt og avverging av overgrep. *Lov og rett*, (5), 241-242

Dette er siste tekstversjon av artikkelen, den kan inneholde ubetydelige forskjeller fra forlagets pdf-versjon.

Prester, taushetsplikt og avverging av overgrep

Den nylige oppmerksomheten om seksuelle overgrep mot barn innen Den katolske kirke har ført til en debatt om taushetspliktens og taushetsrettens grenser. Fra noen kanter hevdes det at kirkens arkiver må åpnes, mens kirken selv sier at en prest aldri kan røpe noe som er betrodd ham i skriftemål.

Prester har, i likhet med flere andre yrkesutøvere innen såkalte kallsyrker m.m., taushetsplikt om ”hemmeligheter, som er dem ... betrodd i stillings medfør” (straffeloven § 144). Hensynet bak taushetsplikten er at det bare vil være mulig for disse yrkesgruppene å fylle sin funksjon hvis folk kan stole på at opplysningene de gir, blir behandlet fortrolig.

Straffeloven fastsetter ingen generell plikt til å anmelde straffbare forhold til politiet. Alle har derimot en plikt til å søke *avverget* nærmere angitte, alvorlige forbrytelser som de har ”pålitelig kunnskap om ... er i gjære” (straffeloven § 139). Det er sikker rett at denneplikten går foran taushetsplikten.

Blir en prest betrodd at konfidenten har begått eller er blitt utsatt for seksuelle overgrep, kan han ofte ha fått ”pålitelig kunnskap” om at flere forbrytelser er i gjære – og særlig når det dreier seg om gjentatte overgrep.

Avvergingsplikten gjelder blant annet for § 192 (voldtekt), § 195 (seksuell omgang med barn under 14 år) og – når fornærmede er under 16 år – § 199 (bl.a. seksuell omgang med en person som står under gjerningsmannens myndighet og oppsikt).

Avvergingsplikten kan oppfylles ved anmeldelse til myndighetene eller på annen måte. Verken prester eller andre har altså noen ubetinget plikt til å *anmelde* forbrytelsen, selv om dette ofte vil være den mest betryggende og effektive fremgangsmåten. Dersom overgriperen tas hånd om på forsvarlig måte, for eksempel ved å omplasseres til en tjeneste der han ikke har kontakt med mindreårige verken i arbeid eller fritid, kan avvergingsplikten være oppfylt. Det er derimot ikke tilstrekkelig at han sendes videre til en annen menighet der han uhindret kan fortsette sin virksomhet.

Justisministeren har i brev av 16. april 2010 til flere trossamfunn og yrkesforeninger minnet om at avvergingsplikten går foran taushetsplikten, og opplyst at han vil foreslå straffeloven § 139 endret. Langt på vei vil endringene samsvare med den allerede vedtatte § 196 i straffeloven av 2005, og reglene vil dermed bli skjerpet og klargjort.

Etter endringene vil avvergingsplikten inntre allerede når den som får opplysningene, holder det for ”meget sannsynlig” at et slikt lovbrudd vil bli begått. Det vil også bli presisert i lovteksten at avvergingsplikten går foran taushetsplikten.

Norsk rett anerkjenner altså ikke noen absolutt taushetsplikt – eller taushetsrett. Vi står likevel overfor et prinsipielt og praktisk dilemma.

Etter katolsk lære må man skille mellom skriftemål og andre sjelesorgsamtaler. Skriftemålets taushetsplikt anses ukrenkelig. Et hensyn bak en slik absolutt regel er at den anses nødvendig for at konfidentene skal betro seg til prestene uten å legge skjul på noe. Når det er gjerningsmannen som betror seg, kan presten dermed påvirke ham til omvendelse, herunder å melde seg for politiet. Hvis det er offeret som betror seg, kan presten søke å påvirke ham eller henne til å anmelde saken.

En prest som røper hemmeligheter betrodd i skriftemål, forbryter seg mot den kirkelige rett og risikerer alvorlige sanksjoner. Det vil også stride mot prestens samvittighet å røpe de betrodde hemmelighetene. En streng praktisering av straffebudet reiser dermed vanskelige spørsmål om religionsfrihetens omfang og grenser.

Man kan derfor spørre om en innskjerping av avvergingsplikten vil hjelpe. En katolsk prest vil neppe la seg bevege av straffeloven § 139 til å bryte sitt taushetsløfte om ting han har fått vite i skriftemål.

Samtidig har Den katolske kirke felles interesser med samfunnet ellers i å hindre seksuelle overgrep mot barn. Det er på det rene at kirken har innført ordninger som skal søke å motvirke overgrep, men også innen kirken vil folk ha mer åpenhet. Norges Katolske Kvinneforbund har (i pressemelding av 22. april 2010) fremholdt at de fleste overgrepssaker kommer fram på annen måte enn gjennom skriftemål, og at kirken ”ofte [har] vært for opptatt av å skjule misligheter”.

I mange tilfeller vil den mest betryggende løsningen være at konfidenten får støtte til selv å gå til politiet med saken. (Jf. Georg Fr. Rieber-Mohn i intervju i Klassekampen 12. april 2010.) Både for straffens allmennpreventive funksjon og for tilliten til kirken er det viktig at det ikke skapes et inntrykk av at seksuelle overgrep dysses ned.

Etter mitt syn bør myndighetene og kirken snakke sammen om hva slags tiltak som er mest effektive for å avverge fremtidige overgrep. Kirken bør også orientere sine medlemmer om hvordan en rettslig prosess vil foregå, herunder om de nye reglene om fornærmedes rettigheter.

Det er vel og bra at trossamfunn og yrkesforeninger er blitt minnet om hva som er gjeldende norsk rett om avvergingsplikt. Men viktigere er det at man finner fram til praktiske løsninger som gjør at flest mulig fremtidige forbrytelser kan avverges.

Morten Holmboe